

УДК 821.161.2-1.09

В. С. ЛИСАК

ГЕРОЇЧНЕ Й ТРАГІЧНЕ МИНУЛЕ УКРАЇНИ У ТВОРЧОМУ МОДЕЛЮВАННІ А. МАЛИШКА І В. ЧАПЛЕНКА

Стаття присвячена порівняльному аналізу художньої інтерпретації героїчного й трагічного минулого України у творчості А. Малишка і В. Чапленка. Розкрито характерокреаційні знахідки письменників, особливості співіснування у творах історичних фактів і художнього вимислу.

Ключові слова: історизм, інтерпретація, образ, вимисел.

Важко знайти у світі народ, який мав би таку нележку та драматичну історію. Чимало на нашому історичному шляху траплялося складних та суперечливих подій, високих злетів та нищівних поразок. Історія України стала невичерпним джерелом для українських авторів, у творах яких відображаються всі події минувшини.

Характерним явищем літературного процесу постколоніальної доби є осмислення й переосмислення минулого України із сучасних позицій. На сьогодні в художній літературі відбувається перегляд і переоцінка багатьох історичних подій і діяльності ряду постатей вітчизняної історії з метою об'єктивної оцінки минулого. Історична тематика посідає одне з провідних місць у вітчизняному літературному процесі кількісно й у плані художнього моделювання минулого засобами словесного мистецтва. До неї свого часу зверталися такі майстри художнього слова, як І. Котляревський, Т. Шевченко, П. Куліш, М. Старицький, І. Нечуй-Левицький, І. Франко, Леся Українка, М. Коцюбинський, А. Кашенко, М. Зеров, М. Рильський, Л. Костенко, І. Драч, В. Стус, Ю. Яновський, П. Загребельний, Р. Іванчук та багато інших.

Мета статті – проаналізувати тематичні та жанрово-стильові особливості творів А. Малишка та В. Чапленка, присвячених подіям історичного, героїчного й трагічного минулого України, розкрити специфіку їх творчого моделювання.

Історія України знайшла художнє осмислення й у творчості двох, на перший погляд, зовсім різних письменників – Андрія Малишка й Василя Чапленка. І А. Малишко, і В. Чапленко прагнули в образній формі узагальнити найважливіші віхи історичного буття етносу, адже, як відомо, історичні твори не дистанці-

юють нас від сьогодення, а навпаки, сприяють глибшому осягненню минулого, спроектованого на проблеми сучасності. Вони слугують одним із головних засобів вираження національної самосвідомості народу.

Апелюючи до історичних подій нашої батьківщини, обидва письменники намагалися не лише об'єктивно відображати минуле в яскравих, емоційних картинах, а й сформувавши в читача чітку громадянську позицію, патріотизм, високу моральну культуру. Водночас не вдалося уникнути впливів ідеологічного регламентування, фаворизування політичних орієнтації козацької України на Росію А. Малишка – «поету могутнього ліричного обдарування» [9, 5] та по-громадянськи пристрасному митцеві. Упродовж багатьох років письменник належав до числа правофлангових української радянської літератури, та, попри це, намагався будувати свою творчість так, щоб за її комуністичним фасадом, за офіційними гаслами не загубити своє виразне українське патріотичне обличчя.

Характерною особливістю історичних творів А. Малишка є широта тематичного діапазону. У творчому доробку поета знаходимо художні інтерпретації козацької доби (цикл віршів «Запорожці», «Дума про козака Данила», «Переяславська рада», «Корсунське поле» та ін.), подій громадянської війни («Бронепоезд», «Заспів про Боженка», «Богунська (I-II)», «Опанас Біда»), II світової війни (збірки «До бою вставайте!» (1941), «Україно моя!» (1942), «Слово о полку» (1943), «Битва» (1943), «Ярославна» (1946)). Письменник лише зрідка міг дозволити собі вийти за межі загальноприйнятих у тогочасній літературі ідейно-естетичних позицій, однак завжди вносив у їхню розробку індивідуальне начало, а це, як відомо, є обов'язковою ознакою справжньої поезії.

Особистісний первінь рухомої естетики поета простежується вже у творах, присвячених громадянській війні. На думку О. Шпильової, головна особливість цих творів полягає в тому, що в них «завжди відчутно звучить голос автора, відкрито виявлене його почуття, його ставлення – до героя, подій, до всього, про що йдеться у творі» [9, с. 8]. Яскравим прикладом того, як віддано поет прагне зберегти в людській пам'яті імена тих, чиї душі покояться в братніх могилах є вірш «Бійці». Він з піднесеною урочистістю декларує: «Заходьте в пісню, рідні імена, / Ставайте в ряд із долею моєю» [3, 69].

Як бачимо, автор у цьому творі прагне підкреслити взаємозв'язок між поколіннями. Він акцентує увагу на тому, що долі його героїв так чи інакше переплетені з долею і особою поета. Адже саме за щасливе майбутнє наступних поколінь проливали кров наші предки, і якби не цей неоціненний подвиг, навряд чи доля поета, та й усього покоління, була б такою щасливою: «О кров, пролита нашими людьми, / Ти напоїла землю недаремно!» [3, 70].

Прологом до творчості поета періоду Великої вітчизняної війни став цикл «Запорожці», у якому автор прагне воскресити дух козацького лицарства, побратимства та звитяги. У віршах циклу йдеться про битви козаків з татарами, зі шляхтою. Їм притаманна життєва правдивість, міцна реалістична основа у змалюванні героїв і подій. Л. Дем'янівська з цього приводу зазначала: «Зображуючи минуле нашого народу, автор намагається вибрати найтипівіші явища, характери й обставини. Змальовані ним картини конкретні, зримі» [2, 34]. Вступна поезія циклу «Ворон» являє собою «місток від минулих вікопомних часів до сучасності» [2, 34]. Автор оповідає читачеві про ворона, який свого часу був свідком кривавої, героїчної боротьби народу за свої права, за соціальне і національне визволення. Однак, тепер, через триста літ, утративши слух і зір, «він не бачить, як крізь сивий дим на страшнім алюрі мчить кіннота під багряним прапором одним». На наш погляд, поет не випадково позбавляє ворона здатності бачити й чути, оскільки не побачив би він того, за що боролись українські козаки вільної України.

Здобутком історичного жанру української літератури є поема «Дума про козака Дани-

ла», у якій А. Малишко відтворив епізоди національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Оригінальність форми поеми, серед інших зумовлена чергуванням прозового викладу з поетичним, уведенням в авторський текст монологів та діалогів.

В основу поеми лягли джерела літературного фольклоризму, народна історична пісня про Данила Нечая, відома приблизно в сорока варіантах. А. Малишко означив твір жанрово як думу, що, на думку С. Барабаш, виявляє зв'язок поеми з фольклором. Однак, з народної пісні автор запозичує лише тему й фабулу, а далі розвиток сюжету виходить із потреби виразити ідею, що відповідала подіям сучасності. У цьому і є головна відмінність поеми А. Малишка від народної пісні про козака Данила Нечая «Ой з-за гори високої».

Дія в «Думі» розгортається за принципом народних переказів, коли кожна з п'яти пісень поеми дає нам самостійну картину, значиму для характеристики героя та його оточення. У поемі Данило Нечай зображений як безстрашний полководець, непохитний борець за визволення пригноблених, життєрадісна, жартівлива людина. Головна риса характеру героя – палка ненависть до шляхти й активна, пристрасна любов до народу – проявляється в монолозі-заклику Нечая, зверненому до селян Красного, в якому чітко простежуються Шевченкові інтонації:

Устане сонце невідоме,
Дубові звалляться мости,
То буде скривджена сірома
Ляхів на квестію вести! [4, 62]

Вирішальним критерієм суспільної значимості героя в поемі стає характеристика, сформульована устами народу: «...вони були спокійні і за себе, і за інших: за столом сидить Данило, він усе вирішить, як треба, він чує, чим б'ються козаці серця, і його серце б'ється з їхніми влад» [4, 75]. І герой виправдовує народні надії та сподівання героїчними вчинками. У бою зі шляхтою, де битва йде не на життя, а на смерть, Нечай навіть тяжко поранений не кидає зброї:

І набива сумний рахунок
Важка Данилова рука.
– Це від живих бери рахунок!
– А це – хапай від Павлюка! [4, 94].

Автор наголошує на тому, що навіть у найнапруженіший момент Данила не залишає

благородне почуття обов'язку перед загиблими друзями, яке виростає в жагучу ненависть до ворога. З народної пісні автор запозичив також і епітети: чорні круки, глупа ніч, сизий орел, карі очі і т. д., транспонував числову символіку: «Аж тричі дзенькнула підкова / І відкотилася на бік» [4, 86].

Найбільш визначним твором А. Малишка, присвяченим подіям Великої вітчизняної війни вважається поема «Прометей» (1946). Жанрова своєрідність твору зумовлена наявністю в ньому ознак, які характерні для легенди й балади, однак вони ніяким чином не деформують реалістичну канву твору, а навпаки, лише підсилюють її. Тож авторське означення твору «поема-легенда» є цілком доречним. І художня, і життєва правда у творі витримані послідовно. Так, цілком виправданим є епізод, у якому за життя героя змагаються «вітерптах» та «костомаха»-смерть, оскільки все це у сні-маренні привиджується людині, яка перебуває на межі життя і смерті.

Прометей у А. Малишка виступає символом великого подвигу в ім'я людей. Щоби зблизити образ величного титана та простого юнака зі Смоленщини, поет уводить у твір епізод, у якому хлопчик читає пораненому «Кобзар», і відтворює його з величезною художньою силою. Шевченків традиційний образ міфічного грека полонить уяву бійця («Ото людина!»), стає для нього прикладом, гартує його волю, надихає на подвиг.

Зауважимо, що епічна форма не заважала автору розкрити свій ліричний потенціал, а навпаки, сприяла цьому: події, про які оповідалося, ставали об'єктом авторського співпереживання. Присутність автора спостерігається не лише в поетиці, у стильовій манері, характерній для А. Малишка, а й прямо заявлена втручанням його в текст. Серед таких втручань найбільше смислове навантаження несе фінальне, – в поетову яву «входить образ» героя:

Мені здалося, що то я
Стою, горю й душа моя,
Що я вже спалений стою
В тривожнім віці на краю
І людям серце простягаю... [3, 578]

Отже, тема війни в Андрія Малишка знаходить своє вирішення в піднесено-романтичному ключі. Як і багато інших поетів, він

обирає героїчні епізоди, драматичні колізії, моменти подвигу. Варто зауважити, що попри деяку ідеологічну заангажованість творів поета про війну, у них є чимало задушевних нот й патріотичних мотивів.

Художній історизм є визначною ознакою індивідуальної манери відомого в українській екзильній літературі й досі малознаного в Україні письменника та літературознавця Василя Чапленка. Атрибутуючи його стильову домінанту як за своєю природою реалістичну, враховуємо обґрунтування В. Чапленка: він бачив його як «збагачений» чи «широкий реалізм». За словами Я. Рудницького, метод «збагаченого» реалізму полягає в представленні дійсності збагаченими мистецькими засобами. «Цей «збагачений» реалізм може користуватися всіма можливими засобами, включно до романтичних, але так, щоб ці засоби не суперечили об'єктивному укладові речей» [7, 8–9].

На відміну від А. Малишка, В. Чапленко, апелюючи до історичного героїчного й трагічного минулого батьківщини відкрито показував в умовах вільного світу всі перипетії, крізь які довелося пройти українському народу. Так, обидва письменники у своїй творчості розробляли козацьку тему. Однак, якщо А. Малишкові доводилося змальовувати боротьбу козаків з польською шляхтою чи з татарами, акцентуючи на високих фізичних і моральних якостях козаків, то В. Чапленко ставив перед собою зовсім інше завдання.

Так, у романі В. Чапленка «Чорноморці» чітко простежується тенденція до реалістичного відображення подій. При написанні роману письменник використав надзвичайно багатий фактичний матеріал, а в художній інтерпретації вітчизняної історії органічно поєднав ліричні й романтичні первні. Твір В. Чапленка відтворює, на наш погляд, одну з найцікавіших сторінок історії українського козацтва, коли «Вірне Військо Запорозьське» одержало назву «Військо Вірних Козаків Чорноморських». У всіх великих битвах російсько-турецької війни 1787–1791 років чорноморці виявили чудеса хоробрості та високе військово-мистецтво. Тож у романі автор розгорнув перед читачем широкі епічні картини, зокрема переселення запорожців на Кубань, розкрив істинні його причини, головною з яких

стало прагнення російського царизму «вислати з Малоросії найбільш волелюбний елемент, що розчарувався в своїх сподіваннях» [5, 54].

Беручи за основу класифікацію творів історичної тематики С. Андрусів, де в центр уваги покладено співвідношення між фактом і вигадкою, ми відносимо роман В. Чапленка до художньо-історичного типу, у якому переважає вигадка і домисел, але надзвичайно важливе місце посідає історична фактографія. Художній вимисел у романі не руйнує логіки загальновідомих фактів, а, навпаки, сприяє мистецькому розкриттю тогочасної дійсності.

«Чорноморці» – багатоплановий твір, у якому співіснують різні засади сюжетобудування. Сюжет роману розгалужений, у ньому кілька ліній розвиваються паралельно, перехрещуються між собою, доповнюючи одна одну, або виступають контрастом. У творі чітко простежуються особливості поствальтерскоттівського типу письма: «романічна», любовна лінія, співіснування в художньому просторі як реальних історичних осіб (Антін Головатий, Харок Чепіга), так витворених авторською уявою (Левко Сердюченко, Ївга та ін.). Причому вигадані персонажі В. Чапленка займають центральне місце у творі. Вони овіяні духом історії, звичні до небезпеки, завдяки чому реальні події не сприймаються реципієнтами як сухі історичні факти. Так, образ Левка Сердюченка служить у творі сполучною ланкою між художнім вимислом та історичною правдою. Він достойний репрезентант національного характеру – мужнього, волелюбного, талановитого. Крізь призму його життєвих колізій автор розкриває атмосферу антикріпосницьких повстань в Україні, вибравши для цього події в селі Турбаї на Полтавщині. Художній реконструкції боротьбі українських козаків проти закріпачення В. Чапленко присвятив три розділи роману: «У Мар'янушиному царстві», «Жалісна гісторія», «В боротьбі за козацькі права».

Найбільш яскравою й динамічною у творі є сцена збройного повстання турбаївців з вилами, голоблями й кілками в руках. З такою воєнною «амуніцією» козаки обеззброїли військову команду, побили й заарештували членів суду, домоглися від них написання документу «про добровільне переведення в коза-

ки» тощо. Засобами психологічного письма автор змальовує внутрішній стан Сердюченка, його душевні переживання. Письменник чітко окреслює громадянську позицію Левка, який не бажає миритися зі становищем кріпака. Найбільш виразно це простежується в епізоді, коли до Сердюченка додому приходять «осавульці» з наказом іти на панщину. Головний герой миттєво спалахує гнівом, який виливається і на матір: «Оце вам воля!.. Оце ваш Коробка!.. Казав: тікаймо разом! Так вам шкода хати... невісточки захотілось» [8, 123]. Історизм В. Чапленка посилюється психологічністю внутрішніх портретів персонажа: «Тут ти господар, а там наймит», згадував майже з ненавистю материні слова. – Кріпак! Кріпак! – стогнав з розпуки» [8, 123]. Проте у найвідповідальніший момент Левкові не забракло відваги й мужності разом з односельцями вступити в боротьбу за власну волю. У творенні цього образу характерокреаційні вирішення В. Чапленка показові неодноразовою зображення, розкриттям суперечливості й вразливості натури персонажа. Письменник наділяє його правом особисто оцінювати власні вчинки і покаятись. Найбільш помітно це проявляється в той момент, коли Левко випадково, з необережності, вбиває Мар'яну Базилевську. Тут автор розкриває перед нами всю гамму почуттів героя, які він переживав у ту мить: « – Тю, як жаба! – огида струснула його тілом, нестямно підкинула. Схопився й відскочив набік до вікна. Відчув сором за свою незграбність. А далі зів'яв раптом, став порожній. У нього не було вже ні гніву, ні ненависти» [8, 155].

Значне місце в історичному соціумі роману відведено й головним дійовим особам у житті Чорноморського козацького війська – Головатому й Чепізі, кожен з яких змальований більш чи менш докладно й наділений індивідуальними рисами. Антін Головатий у романі В. Чапленка розкрився в найважливішій для тодішньої України політичній сфері. На сторінках роману цей герой, передусім, представник чорноморського козацького війська в дипломатичних справах. Саме йому випала місія їхати в Петербург до цариці й просити для козаків землю на Тамані, бо «там же треба знати як до кого повернутися... Та й слово може треба буде перед царицею сказа-

ти...», а згідно з опосередкованою характеристикою Гудзя, «...Антін Головатий хоч перед ким, то скаже. Він же й самому Потьомці, як скасували Січ, сказав був терпке слово прямо в вічі. Той сказав: «Пропала ваша Сеч». А він: «Пропали ж і ви, ваша світлосте»...» [8, 20].

Як бачимо, у цьому випадку автор застосовує ретроспективний діалогізований монолог. Письменник не ідеалізує свого героя, а навпаки, прагне зобразити його з автентичною точністю. Так, у вступному слові до роману автор зазначає, що «образи відомих козацьких діячів Харка Чепіги та Антона Головатого навіть у портретуванні засновані на відповідних історичних даних» [8, 4]. У творі акцентовано на винахідливості героя, його щирому прагненні зберегти для майбутніх поколінь козацький устрій і звичаї. Коли надія на отримання земель практично згасла, Головатий обрав інший, досить незвичний спосіб нагадати цариці про козаків. Він склав жалібну пісню «Ой Боже наш, Боже милостивий» про нещасливу долю козацького війська й заспівав її на вечорці в графа Салтикова. Загалом, образ А. Головатого в романі відповідає характеристиці, яку дає йому переважна більшість істориків: освіченалюдина, дипломат.

Характер Чепіги автор моделює за допомогою опосередкованих характеристик. Так, неабияке здивування в одного з героїв викликало надмірне піклування Харка про сіромах: «Явтух з великого дива аж рота роззявив: Харко Чепіга, власник багатого зимівника чи, як останнього часу стали казати, дачі, царициної армії капітан, ішов власною персоною кликати на підвечірок якихось там сіромах, бурлак та злидарів. Правда він і раніш, після того як зруйновано Січ, не був гордий і запросто поводився з своїми колишніми товаришамі-сірочиками, хоч то була й безпритульна сіромашня. Але щоб сам він після далекої дороги, не встигши й відпочити «біг» до них, цього ще не бувало» [8, 13]. Як бачимо, Чепіга зображений простою, добродушною людиною, яка всім серцем уболіває за долю своїх товаришів й Батьківщини. У творенні цього образу простежуємо схильність В. Чапленка використовувати фольклорні перекази й легенди про надзвичайні здатності Захара Чепіги, які побутували серед козаків: «...Він же характерник. Простелить жупан чи килим на водіта

йпливе, як на плоті... ще й на бандуру грає...» [8, 298]. Зауважимо, що ця картина подана у творі не для краси, як схильні думати деякі дослідники. У думі, яку співає уявний ХаркоЧепіга, висловлена автономістська ідея твору: «Лихо нам, що не живемо ніколи сами». Мається на увазі, що і козаки-чорноморці, і весь український народ залежав від Росії. Розділ «Хутір над Громоклією» В. Чапленко присвячує сіромі, поданий у дещо зниженому ключі, що пояснюється успадкуванням від романтиків тенденції до малювання козаків в природній іпостасі.

Поетика роману «Чорноморці» характеризується літературними алюзіями, «колажним» уведенням до структури твору інших жанрових фрагментів. Прикметним з цього погляду є розділ «Лисячий хвіст військового судді Антона Головатого», де автор детально описує перебування козацького посольства у Петербурзі. В. Чапленко, устами А. Головатого, висловив власне ставлення до Переяславської ради. Старші з козаків «пристали на протекцію Московську як народу єдиновірного і єдиноплемінного, а молоді дуже їм противились, кажучи через партизана свого і промовця осавула генерального Богуна, що в народі московському панує неключиме рабство та невільництво і що у них, крім божого та царського, нема нічого власного, і люди, поїхньому, роджені на світ тільки для того, щоб бути рабами» [8, 167-168]. Ці рядки, взяті з «Історії Русів», покликані не лише обґрунтувати ідею козацької волі українського народу і холопське становище тогочасної Росії, а й пробудити в реципієнтів патріотичні почуття до рідної Батьківщини.

Не менш цікаву сторінку української історії відтворено у віршованому творі В. Чапленка «Їсько Гава». Письменник означив жанр твору як «віршована бувальщина», що на наш погляд лише підсилює історичний струмінь поеми. Тут автор зобразив всю бурхливу динаміку драматичних подій махновського руху, який увібрав основні риси й суперечності періоду 1917-1921 років: заповітну мрію селянства здобути волю й землю, його ставлення до радянської влади, іноземних загарбників.

Визначальною рисою стильової палітри твору є використання засобів гумору й сатири, за допомогою яких з надзвичайною глиби-

ною зображено становище України в той важкий для неї період:

Інородці» – ляхи, фіни
Й інші крають «Русь єдину»,
Ділять, клинці мов старці... [6, 6].

Ясько, центральний образ поеми, усоблює тип простої людини, зтягнутої у вир суспільно-політичних подій. На його прикладі автор простежує настрої українців, переважна більшість з яких дотримувалась позиції «моя хата з краю, я нічого не знаю». В. Чапленко застосовує прийом сну, у якому відтворено діалог головного героя з Т. Шевченком:

– Слав довгенько ти, нівроку,
Та й не тільки ти: глибоким
Україна спала сном...
– Україна? А хіба я
Сват чи родич із цим краєм? [6, 5]

Акт сновидіння в даному випадку служить засобом розкриття громадянської позиції героя й покликаний змінити її. І дійсно, упродовж твору простежуємо еволюцію образу Яська: спочатку уві сні: «...З нього вже не хам-мугир, / А козак, як та картина: / У жупані, в штанях синіх, / Сива шапка набакир» [6, 6], а потім уже – в реальності, на рівні свідомому: «... «Ще не вмерла» й він співає, / Спів той шириться, лунає, / Стяг же той перед веде» [6, 12]. Однак, недовго випало Їськові відчувати себе козаком, щирим українцем. У поемі В. Чапленка, по-мистецьки інтерпретовано події, коли радянська влада намагалася знищити свідомих українців. Так, головний герой потрапив до в'язниці лише через те, що був одягнений у синьо-жовті кольори. Прагнення письменника якнайточніше передати психологічний злам героя в цей момент, зумовило посилену увагу до екзистенції суб'єкта, його внутрішнього монологічного мовлення:

Ну й нащо було встрявати?
Краще в просі було б спати!
Був нехай би я й тютій...
Хай їй біс, тій Україні,
Як за неї треба гинуть
І не тільки в пісні тій [6, 25].

Зрештою, Ясько розуміє, що «Україна – це не свято» [6, 25], що в цій країні за свої права потрібно боротися й проливати за них кров. Підкреслимо, що внутрішня мова даного персонажа сприяє створенню атмосфери, яка поєднує читача з героєм, через що з'являється розуміння не лише внутрішньої сутності

окремого художнього образу, але й загальнонаціонального характеру, всієї української ментальності.

Образ Нестора Махна в поемі подано крізь призму життєвих колізій Їська Гави. Художня правда В. Чапленка про хоробрість, безоглядну безстрашність Махна, його авторитет серед селянства тотожна історичній правді. Письменник акцентує на вмінні Махна впливати на людей, передавати їм словами почуття впевненості у власних силах: – Слухати мою команду! / Провчимо червону банду, / Матиме пам'яткову, / Щоб не лізла з своїм писком... [6, 40].

Попри те, що життєва правда змушувала письменника побачити в Несторі Махнові неординарну, яскраву особистість, це не завадило йому розкрити правду про ті страшні часи, коли в кожного, хто воював, руки були в крові. Агонію махновського руху письменник передає широкою палітрою багатющої образності українського слова, виразною силою тропічних засобів, зокрема метафор, порівнянь, епітетів:

Та махнівці з усіх боків,
Як чорти ті вирлоокі, налетіли і в бою
Збились, спуталися всякою:
Хто рубав, а хто із ляку
Шию підставляв свою... [6, с. 42].

Конфліктною насиченістю твору В. Чапленко доводить, що громадянська війна – це насильство, кров та смерть:

...Скрізь на стихлім бойовищі
Трупи – далі, а чи ближче –
Бовваніли, як снопи [6, 49].

Упродовж твору автор наголошує на нестійкості ідейно-політичних переконань Нестора Махна, а наприкінці приходить до висновку:

Анархізм – то справа темна,
Навіть більше – неприємна,
А Україною в Махна
І не пахло... [6, 68].

Отже, аналіз дібраного матеріалу дає підстави для певних висновків. Історизм є однією з провідних ознак творчого методу й лірика А. Малишка, й епіка В. Чапленка. Однак у силу суспільно-політичних умов, у яких перебували письменники, він по-різному проявляється у творчості кожного з них. Так, у творах В. Чапленка простежується тенденція до моделювання героїчного й трагічного минулого України з морально-психологічних позицій.

Елементи історичної дійсності використовуються з метою аналізу сучасного, з проєкцією на майбутнє. Історичним творам А. Малишка притаманна романтизація дійсності. Це зумовлено ідеологічною обмеженістю творчості письменника, за рамки якої він дозволяв виходити собі вкрай рідко. Та попри це, твори поета, у яких змодельоване героїчне й трагічне минуле рідної батьківщини відзначаються високою мистецькою вартістю.

Список використаної літератури

1. Андрусів С. Мости між часами (Про типологію історичної прози) / Стефанія Андрусів // Українська мова і література в школі. — 1987. — № 8. — С. 14—20.
2. Дем'янівська Л. С. Андрій Малишко : життя і творчість / Л. С. Дем'янівська. — К. : Дніпро, 1977. — 115 с.

В. С. ЛЫСАК

ГЕРОИЧЕСКОЕ И ТРАГИЧЕСКОЕ ПРОШЛОЕ УКРАИНЫ В ТВОРЧЕСКОМ МОДЕЛИРОВАНИИ А. МАЛЫШКО И В. ЧАПЛЕНКО

Статья посвящена компаративному анализу художественной интерпретации героического и трагического прошлого Украины в творчестве А. Малышко и В. Чапленко. Раскрыты характерообразующие решения писателей, отмечаются аспекты соотношения между историческими фактами и художественным вымыслом.

Ключевые слова: историзм, интерпретация, образ, вымысел.

V. LYSAK

HEROIC AND TRAGIC PAST OF UKRAINE IN CREATIVE WORK BY A. MALYSHKO AND V. CHAPLENKO

The article is dedicated to comparative analysis of artistic interpretation Ukraine's heroic and tragic past in the creative work of A. Malyshko and V. Chaplenko. The author reveals the specific of imaging system of works and tries to examine the relationship of historical truth and artistic fiction.

Key words: historical method, interpretation, image, fiction.

Стаття надійшла до редколегії 30.04.2014 р.

УДК 82-3:801.7:003

Н. Ф. ЛИЩЕНКО

ОДЕССКИЙ ГОРОДСКОЙ ТЕКСТ И КАРНАВАЛЬНАЯ ТРАДИЦИЯ

В работе описаны основные черты Одесского городского текста: особенности ландшафта, географического положения города, курортной темпоральности; феномен одесского говора. Автором проанализированы аспекты художественных текстов об Одессе, характерные для традиций карнавальской культуры.

Ключевые слова: городской текст, темпоральность, театральный хронотоп, трикстер.

Город, как освоенное человеком географическое пространство, фактом своего существования порождает образы искусства, в том числе литературы, которые часто актуализируют его индивидуальность, «лицо» в культурной панораме региона или государства. Такие образы, взаимопроникая и ссылаясь

один на другой, формируют целую систему смыслов, «питающей средой» которой является природный ландшафт, особенности его культурного освоения и сумма эстетических рефлексий, рожденных определенной местностью. Такую систему принято называть текстом, и некоторые городские тексты сего-